

Orta Çağ İngiltere'sinde Başarısız Bir Kadın Veraseti Örneği: İmparatoriçe Matilda Neden Kraliçe Olamadı?

Gökmen Günay GÖKBAYIR*
Sayime DURMAZ**

ÖZ

İngiltere Kralı I. Henry 1120 yılında yaşanan trajik Beyaz Gemi kazasıyla tek meşru erkek çocuğunu ve tahtın yasal varisini kaybetmişti. Kazadan iki sene önce kraliçesini de kaybetmiş olan Henry'nin, kendisinden sonra tahta çıkarak Anglo-Norman devletinin kıta ve adadaki birliğini koruyacak yasal bir varise ihtiyacı vardı; fakat kalan tek meşru çocuğu kızı Matilda'ydı. Verasetin belirsizliği, Henry'nin gayrimeşru çocuklarından bazılarının ve yeğenlerinin taht adaylığını gündeme getiriyordu. Üstelik yirmi senedir esaret altında tuttuğu abisi Robert'ın meşru çocuğu William Clito etrafında şekillenen kıta ittifakı hem Normandiya topraklarını hem de İngiliz tahtını tehdit ediyordu. Henry sıra dışı bir hamle yaparak damadı V. Heinrich'in ölümünden sonra dul kalan kızı Matilda'yı yasal varisi ilan etmişti. Anglo-Norman soyluları Matilda'nın varis olmasını kabul etmişlerse de Henry'nin ölümünün ardından İngiltere tahtına Matilda değil, Henry'nin yeğeni Stephen oturmuştu. Stephen'ın kral olmasıyla birlikte Matilda ve ona bağlı soyluların ayaklanması İngiltere'yi iç savaşa sürükledi.

Bu çalışma Matilda'nın İngiltere tahtına çıkamamasının ardında yatan nedenleri incelemeyi amaçlamaktadır. Anglosakson ve Norman veraset geleneğinde bulunmamasına rağmen bir kadın olarak Matilda'nın varis yapılması, Henry'nin ölümünün ardından Stephen'ın tahta çıkması ve iç savaş sırasında Matilda'nın tutumu çağdaş kaynaklar yardımıyla incelenmiş; Matilda'nın neden kraliçe olamadığı sorusuna cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: I. Henry, Veraset, İmparatoriçe Matilda, Stephen, İngiltere, Normandiya.

An Example of a Failed Female Succession in Medieval England: Why Empress Matilda Didn't Become Queen?

ABSTRACT

King Henry I of England had lost his only legitimate son and legal heir to the throne in the tragic accident of the White Ship in 1120. Having lost his queen two years before, Henry needed a legitimate heir to succeed him and preserve the unity of the Anglo-Norman state on the continent and island, but his only remaining legitimate child was his daughter Matilda. The uncertainty of the succession raised the prospect of some of Henry's illegitimate children and the nephews. Moreover, the continental alliance forming around William Clito, the legitimate son of his brother Robert, whom he had held in captivity for twenty years, threatened both the Normandy lands and the English throne. In an extraordinary move, Henry declared his daughter Matilda, widowed after the death of his son-in-law Heinrich V, as his rightful heir. Although the Anglo-Norman nobles accepted Matilda's succession, after Henry's death, it was Henry's nephew Stephen, not Matilda, who succeeded to the throne of England. With Stephen as king, the uprising of Matilda and the nobles loyal to her plunged England into civil war.

This study aims to analyze the reasons behind Matilda's failure to ascend the throne of England. Matilda's throne candidate as a woman despite the absence of Anglo-Saxon and Norman succession tradition, Stephen's ascension to the throne after Henry's death, and Matilda's attitude during the civil war are analyzed with the help of contemporary sources, and an answer to the question of why Matilda could not become queen is sought.

Keywords: Henry I, Succession, Empress Matilda, Stephen of Blois, England, Normandy.

1. Giriş

1120 yılının Kasım'ında yaşanan Beyaz Gemi kazasının faturası I. Henry ve Anglo-Norman devleti için oldukça ağırdı. Çok sayıda soylu –özellikle gençler– hayatını kaybetmişti; fakat asıl kayıp William Atheling'ti. William, I. Henry'nin kraliçesi Edith-Matilda'dan olan iki meşru evladından tek erkek olanıydı

* Corresponding Author/Sorumlu Yazar, Dr./Ph.D., s.gokbayir@hotmail.com

** Doç. Dr./Assoc. Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi/Çankırı Karatekin University, sayimeduramaz@karatekin.edu.tr

Makale Gönderim ve Kabul Tarihleri/Article Submission and Acceptance Dates: 28.12.2023-16.01.2024

Citation/Atf: Gökbayır, G. G., Durmaz, S. (2024). Orta Çağ İngiltere'sinde başarısız bir kadın veraseti örneği: imparatoriçe matilda neden kraliçe olamadı?. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53, 367-383. <https://doi.org/10.52642/susbed.1410953>

ve aynı zamanda hem Normandiya'nın Fransa kralı tarafından kabul edilmiş varisi hem de İngiltere tahtının halk ve soylular tarafından da sevilen ve desteklenen tek yasal varisiydi. Henry için kaybedilen şey sadece bir evlat değil, hanedanın geleceğiydi. Geriye kalan tek meşru evladı, Kutsal Roma İmparatoru V. Heinrich ile evli olan kızı Matilda'ydı ve "imparatoriçe" de olsa bir kadın olan Matilda'nın İngiltere tahtının yasal varisi olması herhalde pek ihtimal dâhilinde düşünülemezdi. Henry'nin yas tutacak vakti yoktu ve acilen bir veliahda ihtiyacı vardı. Aslında Henry'nin çeşitli metreslerinden pek çok gayrimeşru çocuğu vardı. Bu çocukların sayısının yirmi bir ila yirmi beş civarında olduğu düşünülmektedir. Henry, 20'den fazla çocukla Fransa'nın tüm Capet krallarının toplamda elde ettiği sayının on katı kadar gayrimeşru çocuğu olmuştur. Doğrudan Hugh Capet'in soyundan gelen kralların yaptığı 14 çocukta sadece 2 tanesi gayrimeşrudur (Bartlett, 2020). Henry bu kadar çok gayrimeşru evlada sahip olsa da, Kilise tarafından onaylanmamış bir ilişkiden dünyaya gelen bir çocuğun İngiltere tahtına varis bırakılması ve zamanı gelince Kilise'nin takdisiyle tahta çıkması, Matilda'nın varisliği kadar zor bir durumdu. XII. yüzyılın ilk çeyreğinde tahtın bir kadın varise bırakılmasına dair tek örnek 1109'da Kastilya-Leon krallığındaki Urraca idi ve Urraca'nın saltanatının (1109-26) çalkantıları göz önüne alındığında, bu cesaret verici bir emsal değildi (O'Callaghan, 1983).

Henry yaşlanıyordu ve kazadan sonra Aşağı Lorraine Dükü'nün kızı Adeliza ile yaptığı ikinci evliliğinden meşru bir erkek evlat sahibi olma olasılığı da her geçen gün daha da azalıyordu. Tahtın geleceği belirsizdi; fakat Henry'nin kendisi olmasa da Anglo-Norman baronları, Henry'nin gayrimeşru çocuklarından Gloucesterli Robert ve yeğeni Stephen'ı taht konusunda cesaretlendiriyordu. Fakat bu sırada umulmadık bir hadise yaşandı ve İmparatoriçe Matilda'nın kocası, Kutsal Roma-Germen İmparatoru V. Heinrich'in ölüm haberi geldi. İmparator Heinrich, 1125'te, on beş yıl önce Matilda ile nişanlanmış olduğu şehir olan Utrecht'te kanserden ölmüş ve Matilda'yı dul bırakmıştı. Matilda'nın Heinrich'ten çocuğu yoktu, ama hala oldukça gençti. Veraset konusu çok daha basit görünen fakat daha karmaşık olan bir duruma dönüşmüştü. Henry'nin veraset umutları, imparator ile yaptığı prestijli evliliği ile gurur kaynağı olan kızı Matilda'ya odaklanmıştı (Leyser, 1991). Henry'nin aklına Matilda'nın tahta çıkmasının mümkün olabileceği geldi fakat bu o kadar kolay olmayacaktı (Gillingham J. , 2001).

1.1. İmparatoriçe Matilda

Matilda, Anglo-Norman döneminin en sıra dışı kadınlarından biriydi. 7 Şubat 1102'de Henry ve eşi İskoçyalı Edith-Matilda'nın en büyük çocuğu olarak dünyaya geldi (Chibnall, 1991). Matilda'nın erken çocukluğuna dair çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Annesi tarafından büyütülmüştü ve onun etkisi altında kalmış olması muhtemeldi. Henry'nin yokluğunda İngiltere'yi sık sık naip olarak yöneten Matilda, kızı için güçlü bir rol model olmuş olabilir. Edith-Matilda, kızına, bir kadının nasıl tahtta hak iddia edebileceğini ve devredebileceğini gösteren önemli bir örnek olarak değerlendirilebilirdi (Norton, 2009). Matilda henüz 7 yaşındayken 1109'da Kutsal Roma İmparatoru veliahdı V. Heinrich İngiltere'ye gönderdiği elçiler aracılığı ile Matilda'yla evlenme isteğini Henry'ye iletmişti. Kraliyet divanını toplayan Henry saray mensuplarına ve baronlarına da danışarak evliliğe onay verdi. Ertesi sene Matilda, çeyiz olarak yüklü miktarda para ve kraliyet mücevherleri ile birlikte Kutsal Roma-Cermen elçi heyetinin eşliğinde Almanya'ya gönderildi (Ingulf, 1854, 265; Anglosakson Kroniği (ASC), 1961, 181; Gesta Normannorum Ducum (GND), 2003, 219; Worcester, 1854, 329).¹

1114'te, Papalık tarafından tam bir evlilik için yeterince büyüdüğüne karar verildiğinde, Heinrich ve Matilda ikinci büyük bir düğünle resmi olarak evlenmişti (Worcester, 1995, 135). Çift hızla yakınlaştı ve 1116'da birlikte Roma'ya gittiler. Heinrich Matilda'yı Roma'da bıraktıktan sonra Matilda krallığı iki yıl boyunca naip olarak yönetti. Matilda ilk yöneticilik deneyimlerini burada kazanmıştı. Matilda, Germen halkı tarafından da çok sevilmişti. İmparatorluktan ayrıldıktan sonra uzun yıllar boyunca ününü korudu (Norton, 2009). Matilda, evliliği sırasında, gerektiğinde kocasının adına güç kullanmaktan çekinmemişti. 1118'de, on altı yaşındayken, bir piskopos ve bir başrahip arasındaki arazi anlaşmazlığını çözmekle uğraşıyordu. Kararını, başrahip lehine verirken bunu, kararının sorgulanmasını yasaklayan bir imparatorluk kararname ile yapmıştı. Roma-Germen İmparatorluğu'nda bu kararlılık, güç olarak kabul ediliyordu.

¹ Çalışmada kullanılan çağdaş kronik metinlerinin adları dipnotlarda kısaltma olarak verilmiş olup tam künyeleri Kaynakça'da bulunmaktadır.

Kocası V. Heinrich sert ve kararlı bir mizaca sahipti ve Matilda da bu nitelikleri yansıtıyordu. Matilda'nın bir hükümdar olarak çıraklığı, ona İngiltere'de karşılaşacağından farklı bir kurallar dizisi öğretmişti (Spencer, 2020).

Malmesburyli William, V. Heinrich'in ölümünün ardından Matilda'nın Germen eyaletlerini terk etme konusunda isteksiz olduğunu ve Henry'den taleplerini kabul ederse varisi olarak tanınmayı kabul edeceğine dair bir söz almış olabileceğini ifade etmektedir (Norton, 2009). Henry, İngiltere ve Normandiya'daki önde gelen baronların, din adamlarının ve yetkililerin Matilda'yı varisi olarak kabul etmek için yemin etmeleri gerektiği konusunda ısrar etti. 1127, 1128 ve 1131 yıllarında yapılan yemin kayıtları vardır (Worcester, 1995; Worcester, 1854; GND, 2003). Henry, kızının tahta çıkmasını garanti altına almak için elinden geleni yapıyordu. Henry saf değildi ve tercihindeki zorlukların farkındaydı. İngiltere veya Normandiya'da tahtın kadınlara miras kalması geleneği yoktu ve yemin edenlerin bir kısmının Matilda'nın varisliği konusunda isteksiz olduğu açıktı. Salisburyli Roger (ö. 1139), dul imparatoriçeyi desteklemek için ilk yemin ettiğinde, kralın onların rızası olmadan Matilda'yı evlendirmeyeceğine söz verdiğini ve bunun, yeminin bir şartı olduğunu iddia etti (Bradbury J. , 2005).

1.2. Matilda ve Geoffrey Plantagenet

Henry, Matilda'yı bir an önce evlendirmeli ve doğuracağı bir erkek çocukla tahtın Matilda üzerinden torunlarına geçeceğine emin olmalıydı. Çünkü halen Clito, Matilda'ya karşı, özellikle Norman baronlarının ve Fransa kralının desteğini alması durumunda, taht için güçlü bir rakipti. Fransa kralı Clito'ya yardım etmeye devam etti ve 1127'de Clito'yu hem kraliçesinin üvey kız kardeşi ile evlendirdi hem de onu Flandra kontu yaptı. Buna cevap olarak Matilda'yı Anjou Kontu V. Fulk'un oğlu Geoffrey ile nişanlayacaktı (Davis, 2013; Gillingham J. , 2001).

Clito 27 Temmuz 1128'de Henry'nin kışkırtmalarıyla ayaklanan Flamanları bastırmak için giriştiği Alost kuşatmasında aldığı bir kılıç darbesiyle öldürüldüğünde Henry rahatlamıştı. Clito'nun ölümü, tahtın son rakibini ortadan kaldırmıştı (Watkins, 2015; Davis, 2013). William Clito sorunu ortadan kalkmıştı fakat Matilda halen çocuksuz, dul bir kadındı. O andan itibaren onunla kim evlenirse, zamanı gelince "*jure uxoris*" (eş hakkından) İngiltere kralı ve Normandiya dükü olmayı bekleyebilirdi. Sadece birkaç ay sonra Flandra kontu cinayetinin tetiklediği kriz, bu adamın Anjoulu Geoffrey olduğu anlamına geliyordu (Gillingham J. , 2001). Henry, oğlu William Atheling'in eski kayınpederi V. Fulk'la, şimdi de kızı Matilda'nın kayınpederi olarak akrabalık ve müttefiklik bağı kurmak istiyordu. Henry, 1127 yılının başlarında, Anjou Kontu'nun on üç yaşındaki oğlu Geoffrey ile Matilda için evlilik görüşmelerini başlatmıştı. Matilda, babasının onun için ayarladığı eşleşmenin haberini duyduğunda çok sinirlendi. Matilda yirmi beş yaşında olgun bir kadındı ve bir imparatorun eski karısıydı. Hayatının sonuna kadar imparatoriçe unvanını kullandı ve bu haklı olarak gurur duyduğu bir şeydi. Matilda muhtemelen sadece bir çocukla evlendirilmesine değil aynı zamanda bir kontun oğlu olduğu için aşağılanmasına kızmıştı. Matilda'nın ikinci evliliğini çevreleyen olaylar bize onun ateşli karakterinin ilk ipucunu veriyor. Matilda, nişan durumu kendisine haber verildiğinde babasıyla tartıştı ve sonunda babası tarafından taleplerini kabul edene kadar odasına kilitlendi. Matilda, tekrar evlenmesi gerektiğini anlamış olmalıydı ve ikinci evliliğinde ilk evliliğinden daha fazla söz hakkı tanınmamıştı (Norton, 2009).

Matilda ve Anjoulu Geoffrey arasında yapılacak olan evliliğin planları devam etti. Henry, müstakbel damadıyla tanışmış ve onaylamıştı. 10 Haziran 1128'de Rouen'de Henry, genç adamı şövalye ilan etti. Büyük günde, şövalye yapma geleneğinin gerektirdiği gibi, çok şık bir giysi giydi. Mızrak ve okla delinmeyecek, çift zırhtan yapılmış, demir ayakkabılar giymişti. Ayak bileklerine altın mahmuzlar bağlanmıştı. Boynundan, üzerinde altın olan bir kalkan sarkıyordu. Başına, pek çok değerli mücevherin ışığını yansıtan, hiçbir kılıcın kıramayacağı veya delemeyeceği şekilde tavllanmış bir miğfer yerleştirildi. Törende yüzü 'bir zambak çiçeği' gibi pespembe parlıyordu. Gerçekten de "*le Bel*" (yakışıklı) lakabını hak ediyordu (Bradbury J. , 2005). 17 Haziran'da Whitsun'da², Le Mans'ta, Geoffrey henüz 15 yaşında olmasına rağmen, evlilik töreni icra edildi (Hollister & Keefe, 1973; Gillingham J. , 2001).

² Paskalya'dan sonraki yedinci Pazar gününe denk gelen Pentekost'un (Hamsin Yortusu) İngiltere'deki geleneksel adıdır (Holweck, 1912).

Henry'nin niyeti verasetin kızı Matilda'ya geçmesiydi. Muhtemelen uzun vadeli niyeti, tacın Matilda yoluyla, doğuracağı torununa geçmesiydi. Aslında Matilda'nın evliliği ve evliliğinden doğabilecek Henry'nin torunlarının tahta geçme olasılığı sorun değildi. Sorun olan, Matilda'nın evlendiği kişi olan Geoffrey, hatta Geoffrey'nin ailesiydi. O bir Anjou'yu ve Normanların tarihsel düşmanı olan Anjou kontunun, evlilik hakkı yoluyla İngiltere kralı fakat daha da önemlisi Normandiya dükü olma ihtimalinin olmasıydı. Normanlar için bir Anjou tarafından yönetilmek çok kabul edilebilir görünmüyordu. Salisburi Roger'ın Matilda'nın varis olması için yapılan yemin töreninden önce Henry'nin, baronlarının ve danışmanlarının onayı olmadan Matilda'yı evlendirmeyeceğine dair söz verdiğini hatırlatması da gelecekte yeminin bozulacak olmasının gerekçelerinden biri olarak düşünülebilir. Roger'ın argümanı, Anjoulu Geoffrey ile evliliğin, baronların, piskoposların ve yetkililerin rızası olmadan yapıldığı ve bu nedenle Matilda için edilen yeminlerin geçersiz olduğu yönündeydi. Pek çoğu, Matilda evlendiğinde kocasının İngiltere ve Normandiya'da hükümdar olacağını düşünüyordu ve bu nedenle Matilda'ya eş olacak adayın ülkenin önde gelen adamları tarafından kabul edilebilir bir damat olması isteniyordu (Bradbury J. , 2005).

Anglo-Norman soylularının Matilda-Geoffrey eşleşmesine sıcak bakmadıkları gibi evliliğin çok sağlıklı yürüdüğü de söylenemez. Evlendikten kısa bir süre sonra Matilda babasının yanına döndü (Gillingham J. , 1989). Sorun kısmen politiktir; çünkü Geoffrey, Henry'nin elinde tuttuğu, Matilda'nın çeyizi olarak vaat edilen Normandiya'nın güneyindeki kalelere sahip olduğunu iddia ediyordu. Matilda da bu kalelerin teslim edilmemesi üzerine babasıyla ters düşecekti. Dönem kaynakları evli çiftin geçinemediğini kabul ediyor. 26 yaşında ve bir imparator dulu olan Matilda'nın 15 yaşındaki Geoffrey ile sorunlar yaşamış olması muhtemeldir. Matilda kocasını terk ettiğinde, Huntingdonlu Henry, babasıyla birlikte İngiltere'ye geldiğini ve ancak toplanan bir konseyin, Matilda'nın kocası Geoffrey'e geri dönmesi konusunda tavsiye verdikten sonra gönderildiğini yazmaktadır (Huntingdon, 1879; Green, 1986).

Matilda eşine geri dönmeden önce 1131'de İngiliz büyük konseyi yeminlerini yeniden tekrarladı. Üçüncü kez edilen yeminler sadece Matilda'ya verilmişti ve ikinci evliliğinden hiç söz edilmedi. Matilda, bir "dowager" Kutsal Roma imparatoriçesi olarak daha yüksek konumunu vurgularken, yalnızca bir taşralı Fransız kontesi olan unvanını gizlemek istiyordu. 1128-1135 yılları arasında Matilda, tasdik ettiği veya tasdik edilmesine yardımcı olduğu, hayatta kalan çeşitli tüzüklerde nadiren "Anjou Kontesi" olarak anıldı. Bunun yerine kendini "Matildis Imperatrix", (İmparatoriçe Matilda) ve "regis Henrici filia" (Kral Henry'nin kızı) olan olarak tanımladı (Johnson & Cronne, 1968). Sonunda, Matilda babasının varisi olarak tayin edilmesinin ana şartını yerine getirdi ve 1133'te Henry Fitz-Empress ve 1134'te Geoffrey Fitz-Empress'i dünyaya getirdi. Matilda'nın arka arkaya doğurduğu iki erkek çocuk, taht adaylığını kesinlikle güçlendiren bir durumdu (Beem, 2009).

I. Henry'nin, torunlarının Anglo-Norman devletini devralmasını amaçladığına şüphe yoktur. 1127-28 müzakerelerinin "bilinçli olarak" İngiltere ve Normandiya'yı Anjou ile birleştirmeyi amaçlaması pek olası değildir. Geoffrey kral olmayacaktı ve en fazla umut edilen oğul ve varis için Matilda ile birlikte "ortak naip" olacaktı. Bulgular bu yöne işaret ediyor. Torigny'li Robert, 1128 evliliğini ve sonrasını anlatırken, Matilda için "hereditario jure" (kalıtsal hak), oğullarına "heredes legitimos Anglici principatus" (İngiliz prensliğinin meşru mirasçıları) sıfatlarını kullanırken, Geoffrey için sadece "marchiatus" (marki) ifadesini kullanmayı tercih ediyordu. 1131'de Henry, soylularına ve piskoposlarına Matilda'nın ardılığını desteklemeleri için tekrar yemin ettirmişti fakat 1133'te, bu kez hem Matilda'ya hem de yeni doğan bebek Henry'ye, Geoffrey bir kez daha hariç tutularak yemin talep edildi ve gerçekleştirildi (Hollister & Keefe, 1973).

Geoffrey'e biçilen rolün Matilda'ya oğullar sağlamak, onun çıkarlarını korumak ve kendi payına Anjou ile yetinmek olduğu anlaşılmalıdır. Orderic Vitalis'in dediği gibi, Geoffrey'nin görevi "karısının kiralık askeri" gibi davranmaktı (Gillingham J. , 1989). Henry, Anjoulu Geoffrey'e ne herhangi bir siyasi makam veya himaye teklif etti ne de Matilda'nın çeyizi olarak vaat ettiği Güneybatı Normandiya'daki bir dizi kaleyi tamamen ona bıraktı. Geoffrey'nin her zaman karısının gölgesinde kalmayı tercih ettiği görülüyor. Bunda Matilda'nın hem daha olgun hem de baskın bir karaktere sahip olması etkili olmuş olabilir. Geoffrey zaman zaman karısının üstün statüsünden yararlandı ve kendisini bir tüzükte "İngiliz kralının kızı ve Roma imparatoru Heinrich'in eski karısı Matilda'nın kocası" olarak nitelendirdi (Chibnall, 1991). Geoffrey sonunda yetenekli bir askeri komutan olarak olgunlaşmıştı fakat Matilda sosyal statülerindeki uçurumu ve

evliliklerinin dinamiğindeki güç ilişkilerini unutmamasına asla izin vermemişti. Geoffrey, yirmi iki yıllık evlilikleri boyunca Matilda'ya otoritesini asla kabul ettirememiş gibi görünüyor (Beem, 2009).

Matilda, 1133'te Henry, 1134'te Geoffrey, 1136'da William adlı üç erkek çocuk dünyaya getirmişti. Henry muhtemelen torunlarının tahta çıkacak yaşa gelene kadar yaşayacağını umut ediyordu. Yaşlanmış olmasına rağmen bilinen bir sakatlığı ya da hastalığı yoktu. Veraseti düzenlemişti ve kendi elleriyle güç ve mevki kazandırdığı gayrimişru oğullarının ve yeğenlerinin yanı sıra kayınbiraderi olan İskoç Kralı David'in de Matilda'ya destek vereceklerini umut ediyordu.

2. Henry'nin Ölümü ve Stephen'ın Tahta Çıkışı

Huntingdonlu Henry'nin aktardığına göre 1135'in Aralık ayında Normandiya'da bulunan Henry, doktorlarının daha önce yasaklamış olmasına rağmen av partisi sırasında yakalanan "lamprey" (Bofa Balığı)³ adlı balık türünden çok miktarda tükettikten sonra rahatsızlandı. Gece ateşlenen Henry, altı gün boyunca yavaş yavaş zayıflayarak yatağında yattı. Sonunda ateşi düştü ve ölmek üzere olduğu anlaşıldı. Henry, Rouen Başpiskoposuna "itirafta" bulundu ve son talimatlarını verdi. Gloucesterli Robert'ın Caen'deki hazineye askerlerine ve ev hizmetçilerine ödeme yapmak ve görünüşe göre fakirlere hediyeler dağıtması için 60 bin pound miktarında para almasını istedi (Vitalis, 1980, VI, 448).

Henry 1 Aralık 1135'te hayatını kaybettiğinde Matilda, kocası Geoffrey'nin yanında, Stephen ise Boulogne'daydı (Davis, 2013, s. 15, Watkins, 2015, s. 5). Henry'nin ölümünün ardından gelen belirsizlik, belki de dönemin sonunda çıkacak anarşiye en yakın olanı, veraset konusunda acil bir karara ve etkili bir hükümdara duyulan ihtiyacı gösterdi. Gesta Stephani'nin anonim yazarı: "*tuhaf bir şiddet tutkusuna kapılan her adam, komşusuna karşı acımasızca öfkelenirdi (...) yasaları boşa çıkararak (...) intikam alma şansını yakaladı.*" (Gesta Stephani (GS), 1886, 323-324). Bir kadının ardılığı, o zamanlar böyle bir duruma cevap gibi görünmüyordu. Matilda'nın tahta çıkması için ne İngiltere'de ne de Normandiya'da tek bir ses bile çıkmamıştı (Bradbury J. , 2005).

Zaten, Henry'nin cenazesi henüz ortadayken, kendisine ve çocuğuna edilmiş yeminler de olmasına rağmen, Matilda ne cenazeye sahip çıkmış, ne de tacı almak için bir girişimde bulunmuştu. Biraz fazla "kadınsal açıdan" bakan Norton'un, Matilda'ya yönelik "babasının ölümünden sorumlu olduğu" ve tacı almak için bile İngiltere'ye geçmeye teşebbüs etmediği yönündeki iddialara karşı yanıtı Matilda'yı savunmaya yönelikti. Norton'a göre Matilda'nın babasının ölümüne katkıda bulunduğu suçlaması haksızdı. Matilda, Henry'nin varisi, ancak Geoffrey'nin de karısı olarak zor bir durumdaydı. Her iki adama da itaat etmesi bekleniyordu ve üstelik bu iki adam çatışma halindeyken Matilda'ya yüklenen sorumluluk ağırdı. Matilda babasını terk etmekle eleştirildi, ancak babasıyla birlikte kalsaydı, neredeyse kesinlikle kocasına itaatsizlik etmekle suçlanacaktı. Tarihçilerin eleştirilerine rağmen Henry, Matilda'yı suçlamış gibi görünmüyordu ve ölmek üzereyken yanında mevcut olanlara kızının, onun yerine geçmesi isteğini tekrarlamıştı (Norton, 2009). Norton'un, Matilda'yı savunurken, onu, babası ve kocası arasında kalmış bir kadın gibi göstermesi, Matilda'nın hem birinci evliliğinde, hem babasının sağlığında hem de iç savaş sırasında sergilediği karakteri ile neredeyse hiç örtüşmemektedir. Zaten Norton'un çalışmasının devamında, özellikle iç savaş sırasında, Matilda'nın "güçlü ve dominant" karakterinden sıklıkla bahsederek kendisi ile çeliştiği görülmektedir. Norton'un diğer iddiasına Bradbury, Huntingdonlu Henry'nin kroniğine dayanarak itiraz etmektedir. Huntingdonlu Henry, Geoffrey ve I. Henry arasında, kızı tarafından kışkırtılan ve kralın hastalığına katkıda bulunacak kadar kızdıran bazı anlaşmazlıklar olduğunu yazmaktadır (Huntingdon, 1879). Yukarıda değinildiği üzere Güneybatı Normandiya'daki kaleler sebebiyle çıkan anlaşmazlık zaten bilinen bir durumdu. Bradbury buna istinaden, Henry'nin onlara karşı kızgın ve düşmanca davranmış olmasının ve veraset hakkında bazı yorumlarda bulunmasının muhtemel olabileceğini savunuyor. Bradbury'ye göre 1128'deki evliliğin yapılmasının nedeni siyasidir ve William Clito'nun Alost kuşatmasında ölümüyle bu siyasi neden de ortadan kalktığı için Henry, Matilda'yı Geoffrey ile evlendirme kararından pişmanlık duymuş olabilir (Bradbury J. , 2005). Her iki yorum da fazlasıyla "ihtimal" içermektedir. Fakat ortada olan gerçek; Henry öldükten sonra Matilda tacı almak için harekete geçmemiş, Stephen ise tam aksine, cenazeyi dahi beklemeden İngiltere'ye gitmişti.

³ Taşemenler olarak da bilinen yılan balığına çok benzer bir tür tatlı su omurgalıdır.

Kendisi için verilen yeminler Matilda'nın adaylığını tanımış olsa da, babasının tahtına oturabilmesi için yeterli değildi. Matilda, iddiasını yerine getirmek ve Westminster'da taç giyebilmek için fiziksel olarak Londra'da bulunmak zorundaydı. Fakat Matilda Fransa'da kaldı ve İngiliz mirasına sahip çıkmak için neyin gerekli olduğunu farkındaydı. Matilda'nın babasının ölümünden sonra ortaya çıkmamasının olası bir açıklaması, üçüncü çocuğuna (William) yeni hamile kalmasıydı. Matilda'nın ikinci hamileliği zor geçmişti ve çocuğun doğumu Matilda'yı neredeyse öldürüyordu (GND, 2003, 246-247). Üçüncü hamileliği, babasının ölümünü takip eden o kritik haftalarda onu pekala fiziksel olarak hareket edemez bir duruma getirmiş olabilirdi. Üçüncü çocuk olan William Fitz-Empress 22 Temmuz 1136'da doğmuştu. Yani, Henry 1 Aralık 1135'te öldüğünde Matilda yaklaşık 2 aylık hamileydi ve zor geçen ikinci çocuğun doğumunun ardından gelen bu gebelik onu gerçekten sağlıklı düşürmüş olabilirdi. Matilda'nın sağlık sorunları nedeniyle hareketsiz kalmış olması ihtimali, Norton'un "babasıyla kocası arasında kalmış kadın" portresinden de, Bradbury'nin "babasıyla kavgalı olduğu için" tacı almak üzere harekete geçmediği imasından da tutarlı bir yorumdur. Burada asıl ilginç olan durum, Geoffrey'nin herhangi bir girişim göstermemiş olmasıdır. Bunun yerine Geoffrey, gözünü Normandiya'yı ele geçirmeye yönelmişti (Beem, 2009).

Stephen, Henry'nin ölüm haberini aldığı anda Boulogne'daydı ve hemen İngiltere'ye yelken açmaya karar verdi. Stephen'ın en azından tahta geçmeyi düşündüğü ve hamlesini yapmaya hazır olduğu açık. Stephen'ın Boulogne ilçesinde bulunması, ona kanalı geçmek için ideal bir konum verdi ve kötü hava durumuna rağmen hemen Wissant'tan yola çıktı. Hızlı davranmak için büyük bir kuvvet toplamayı beklemek yerine çok küçük bir maiyetle seyahat etti (Bradbury J. , 2005). Stephen'ın İngiltere tahtı için hızlı hareket etmesinde rol modelinin, hayran olduğu amcası Henry olduğu konusunda çok az şüphe olabilir (Bradbury, 1990) (Bradbury, 1990). Henry de, abisi William Rufus'un av partisi sırasında bir kaza oku sonucu ölmesinden (2 Ağustos 1100) sadece 3 gün sonra (5 Ağustos 1100) İngiltere tahtına çıkmıştı. Stephen Londra'da memnuniyetle karşılandı. Henry'nin yasını tutan halk, sanki Henry'yi onda bulmuşlar gibi ve henüz herhangi bir anlaşma yapmadan önce, Stephen'ı alkışlarla selamlamak için dışarı çıktılar (GS, 1886, 324-325). Stephen bu dönemde Avrupa'daki birçok şehre verilen bir statüyü Londra'ya vererek, bir komün olarak tanımaya hazır görünüyordu. Londralıların tıpkı Ghent, Bruges, Lille veya Saint-Omer gibi onu "seçtiklerini" iddia etmelerine izin verdi (Davis, 2013). Londralılar Stephen'a kaynaklarıyla yardım etmek ve onu korumak için yemin ettiler ve bu yemine sadakatle bağlı kaldılar. Londra güvence altına alınmıştı. Her halükarda, muhtemelen bir komünün üyeleri olarak yeni statülerinin keyfini çıkararak Londralılar, bir meclis topladılar ve Stephen'ı kral olarak seçtiler (Bradbury J. , 2005).

Stephen Londralıların desteğini aldıktan sonra kraliyet hazinesinin bulunduğu ve Gesta'nın yazarının "kraliyetin ikinci tahtı/koltuğu"⁴ olarak tanımladığı Winchester'a geçmişti. Stephen'ın Winchester'ı, kardeşi Winchester Piskoposu Henry'nin aracılığıyla kazandığı ifade edilir. Henry bu aşamada kardeşinin en önemli destekçilerinden biri idi. Piskopos, önde gelen bazı vatandaşlarla birlikte Stephen'ı selamlamak için dışarı çıktı. Hem Londralıların desteğini hem de kraliyet hazinesinin anahtarlarını elde eden Stephen için geriye tek şey kaldı: Canterbury Başpiskoposunun elinden kraliyet tacını giymek. 22 Aralık 1135'te Advent'in⁵ üçüncü pazar günü Stephen, Westminster'da kral olarak taç giydi (Gervase, 1879-1880, s. 94). Stephen, Kilise'nin ve halkın desteğiyle kral olarak mesh edildi. Malmesburyli William'a göre, Gesta'nın yazarı Stephen'ın evrensel bir onaya sahip olduğunu söylese de, törende çok fazla soylu veya din adamı yoktu. Henry'nin cenazesi, 4 Ocak 1136'da Reading'de defnedilirken, Stephen tacını giymiş bir kral olarak törene katıldı. Büyük soyluların çoğu hala Normandiya'da olduğu için katılımın az olduğu bir taç giyme töreni olmuştu fakat Stephen İngiltere tahtının tapusunu almıştı. Artık İngiltere'nin bir kralı vardı ve kraliyet Norman hanedanından, Blois hanedanına geçmişti (Crouch, 2002).

Stephen'ın başarısında en büyük pay sahibi olan kişi şüphesiz, kardeşi Winchester Piskoposu Henry'dir. Salisburyli Roger'ı ve William Pont de l'Arche'ı kazanarak hükümet mekanizmasını ve hazinayı güvence altına almış ve Başpiskopos William'a Stephen'ı mesh etmek için en büyük teşviki veren de Henry olmuştu. Kilise'nin özgürlüğünü yeniden tesis etmek ve sürdürmek için çabalayan Henry, Cluny bağlantılarına da sahipti. Stephen, papa tarafından tanınır tanınmaz, bazen "ikinci" ya da yayımlandığı yerden dolayı

⁴ "secundam duntaxat regni sedem" (GS, 1886, 7).

⁵ Hristiyanlıkta, 30 Kasım'daki Havari Aziz Andrew Yortusuna en yakın Pazar gününden İsa'nın doğumu, yani Noel'e kadar olan süreyi ve dört Pazar gününü kapsayan dört haftalık dönemdir (Mershman, Advent, 1907a).

“Oxford Özgürlükler Tüzüğü” olarak adlandırılan bir tüzük yayımladı. Stephen tüzüğün devamında, dini makamları satmama (*simony*), Kilise'nin mülklerine el koymama, daha önce el konulmuş mülkleri iade etme, ölen bir din görevlisinin mülkiyetine el koymama, Kilise'nin özgürlüğünü kısıtlamama gibi vaatler vermektedir. Bu bağlamda tüzük tam anlamıyla reformist bir politikayla hazırlanmıştır ve Cluny tarikatının izlerini taşımaktadır (Davis, 2013). Stephen'in yayımladığı tüzük şüphesiz Kilise çevresinde ve Papalık kurumunda kabul görmesini kolaylaştırmıştır.

Tıpkı diğer şartları sağlamakta olduğu gibi, Papalık desteğini almasında da konjonktür ve aile bağları Stephen'in yanında olmuştur. Stephen tahta çıkışının onayını, Papa II. Innocentius'tan neredeyse anında aldı. 1139'da İmparatoriçe Matilda'nın yandaşları Papa'ya itiraz için Roma'ya geldiklerinde tekrarlanan bir onaydı. Innocentius'un halefleri [II. Celestinus (1143-1144), II. Lucius (1144-1145) ve III. Eugenius (1145-1153)] Stephen'i desteklemek konusunda daha az hevesli görünmelerine rağmen İngiltere tacı ile ilgili “yenilik olmaması” gerektiğini düşünmüşlerdi (Salisbury, 1956). Üstelik bu dönemde Matilda'nın iddiasını destekleyen yeminler, Stephen'in 1139'da ülkenin en önemli piskoposlarından bazılarını tutuklaması ve York seçimleri gibi çatışmalara rağmen, taç giyme töreninin kutsal doğasının, papaları, mesh edilmiş bir hükümdarın devrilmesini onaylama konusunda isteksiz kıldığı düşünülmektedir. Fakat Jean Truax'ya (2008) göre bu görüş, Blois hanedanını reform papalığıyla birleştiren, iki kuşağa yayılan dostluk ve işbirliği bağlarını gözden kaçırmaktadır. Papalık ile Kral Stephen'in ailesi arasındaki bu ilişkinin büyük ölçüde göz ardı edilmesinin nedeni, annesi Kontes Adela ve kardeşi Kont Theobald'ın kilise reformu davasıyla, Stephen'a göre daha yakından bağlantılı olmaları gerçeğidir.

Stephen'in İngiltere kralı olabilmesi için yolunun üzerindeki tüm engeller, kendisinin eylemleri ve ailesinin dostluk bağları sayesinde tek tek kaldırılmış gibi görünüyor. Matilda'nın yapabileceği çok fazla bir şey kalmamıştı. Son olarak Stephen'i, onun hakkını gasp ettiği ve yeminini bozduğu için davayı papalık kurumuna şikâyet etmişti. Fakat Papa II. Innocentius, 1139'daki Lateran Konseyi'nde davayı tekrar ele almasına rağmen, suçlamaların kanıtlanmadığını ilan etti ve Stephen'i bir kez daha kral olarak tanıdı (Davis, 2013).

3. Anarşi ve Matilda'nın Taht Israrı

Matilda, Stephen'in eylemlerinin haberini aldığı anda şaşırılmıştı. Stephen ve Matilda'nın arasında bir ilişki olduğuna ve Matilda'nın en büyük oğlu Henry'nin, aralarındaki ilişkinin ürünü olduğuna dair bir söylenti vardır (Chibnall, 1991, s. 198). Bu dedikodu doğru kabul edilirse Stephen'in ihaneti Matilda için çok daha zor olmuştur. Ancak, bu dedikodunun gerçek olmaktan ziyade Matilda'nın adını karalamak için ortaya atılmış olduğu düşünülmektedir. Geoffrey, Henry'nin kendi çocuğu olduğundan asla şüphe etmemiş gibi görünüyor. Dahası iç savaş sırasında Matilda Stephen'a karşı oldukça acımasız davranmıştı. Yine de Stephen'in ihaneti Matilda'yı çok kızdırmış olmalı ama yapabileceği çok az şey vardı. 1135'te yapabileceği tek şey Normandiya'daki az sayıda kaleyi işgal etmek ve Stephen'in konumunu rakipsiz bir şekilde pekiştirmesine izin vermemektir (Norton, 2009). Geoffrey Plantagenet, Domfront, Argentan ve Exmes gibi bazı önemli Norman kalelerini hızla ele geçirdi. Ayrıca, iki güçlü sınır lordu, William Talvas (ö. 1172)⁶ ve Mayenne'li Juhel'i (ö. ?) kendi senyörlüklerinin başına geçirmeyi başardılar. Bu girişim Angevinlere Güney Normandiya'da asla vazgeçemedikleri bir dayanak noktası vermişti (Gillingham, 2001).

Stephen'in durumu 1139 sonbaharında giderek daha karmaşık bir hal aldı. Redwersli Baldwin sürgünden döndü ve 'tüm İngiliz kalelerinin en güvenlisi' olan Corfe'a yerleşti. Kralın kendisi de buradaki kuşatmayı komuta etmeye gitti, ancak Matilda ve Gloucesterlı Robert'in birlikte İngiltere'ye inmeyi planladıklarını duyunca yoluna devam etmek zorunda kaldı. Matilda sonunda babasının mirasını almaya hazır görünüyordu (Spencer, 2020). Gesta'ya göre, kralın dikkati diğer bölgelere yönelmişken, kıyıdaki limanların sıkı bir şekilde korunması için emir vermiş olmasına rağmen, Gloucester Kontu Robert ve kız kardeşi Anjou Kontesi, güçlü bir asker grubuyla Arundel'e indiler, kaleye kabul edildiler ve misafirperver bir şekilde ağırlandılar (GS, 1886, 365). Fakat aslında Robert ve Matilda, o kadar da güçlü bir ordu ile gelmemişti. Matilda ve Gloucesterlı Robert'in yanlarında getirdikleri ordu, 140 şövalye ve 3.000 piyadeden

⁶ I. Henry'ye karşı Robert Curthose'u destekleyen Ponthieu Kontu Bellemeli Robert'in oğludur. Babası 1106'daki Tinchebrai Savaşı'ndan sonra I. Henry tarafından hapse atılmış ve mülklerine el konulmuştu. Henry'nin ölümünden sonra Henry'nin damadı Geoffrey'nin yardımıyla mülklerini geri almıştır (Thompson, 1994).

ibaretti. Dönemin savaşları ve şartlar göz önüne alındığında bu oldukça küçük bir ordu sayılırdı. Matilda, ana güçle birlikte kalede kalırken, Gloucesterlı Robert ve seçkin askerlerden oluşan küçük maiyeti Bristol'e doğru yola çıktılar ve kralın adamları tarafından fark edilmemek için gece yolculuk ettiler (Spencer, 2020).

Matilda'nın İngiltere'ye çıkarma yapmak için tercih ettiği yer, I. Henry'nin dul eşi Adeliza'ya bıraktığı Arundel Şatosu olmuştu. Adeliza, Henry'nin sarayında üst düzey bir subay olan ikinci kocası William d'Aubigny (ö. 1176) ile birlikte orada yaşıyordu. Norwich yakınlarındaki Buckingham'dan olan d'Aubigny, Beyaz Gemi'de ölen William Bigod'un yeğeniydi. Kendisinden altı yaş büyük olan dul kraliçeyle evlendikten sonra d'Aubigny, Arundel Kontu olmuştu. Fakat Matilda ve Gloucesterlı Robert'ın geliş nedeni William d'Aubigny değil, Adeliza'ydı. Kronik yazarı Torignili Robert, William d'Aubigny'nin Matilda ve Gloucesterlı Robert'ı Arundel'e davet ettiğini yazmaktadır (Torigni, 1856, 50-51). Arundel'de Matilda, Stephen'in askeri gücüne maruz kaldı, ancak Stephen kuşatma yapmak yerine Matilda'nın engellenmeden gitmesine ve Robert'a katılmasına izin verdi. Orderic Vitalis, kralın yanlış hesaplama yaptığını düşündüğü bu durum için: *“tutuşmakta olan korkunç bir kötülüğün alevlerini söndürme fırsatını kaçırdı”* yazacaktı (Vitalis, VI, 534). Watkins'e göre Stephen ani bir mantıkla hareket etmişti. Çünkü kaleyi kuşatırsa, sadece Henry'nin kızına değil, aynı zamanda güçlü bir baron olan William d'Aubigny ile I. Henry'nin dul kraliçesine de savaş açarak uzun süreli bir çatışmayı ve itibar kaybını göze almış olacaktı (Watkins, 2015).

Gesta'nın yazarı Matilda'nın İngiltere'ye gelişinin etkilerini ve Stephen'in durumunu şu sözlerle aktarmaktadır:

“Tüm İngiltere alarma geçti ve insanların zihinleri çeşitli şekillerde çalkalandı; istilacıları [Matilda ve Robert] gizlice ya da açıkça destekleyenler krala karşı her zamankinden daha fazla harekete geçerken, kendi yandaşları [Stephen'in destekleyenleri] yıldırım düşmüş gibi dehşete kapıldılar. Ama savaşlar ve ayaklanmalar sırasında hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmamış olan kral, şimdi sarsılmaz bir 'kararlılıkla' ve bir an bile gecikmeden, hafif silahlı ve disiplinli birliklerin başına geçti ve Arundel kalesinin önünde cesaretle belirdi. Orada, güvenilir gözçülerinden kontun [Gloucesterlı Robert] geceleyin kaçtığını ve Bristol'e doğru yola çıktığını, ama Matilda'nın Anjou'dan gelen yandaşlarıyla birlikte hâlâ karaya çıktığı kalede kaldığını öğrenince, yokluğunda kaçmasını önlemek için birliklerinin bir kısmını bıraktı ve geri kalanıyla kontun peşine düşerek onu esir almaya karar verdi. Ancak amacına ulaşamayacağını anlayınca -çünkü kont anayoldan gitmemiş, ara yollara sapmıştı- kaleyi kuşatmaya devam etmek için hızla geri döndü.” (GS, 1886, 365-366).

Robert ve Matilda Bristol'e vardıklarında, krallığın tüm baronlarına çağrılarını yaptılar ve yardımlarına gelmeleri için yalvardılar. Bazılarına onursal ödülleri, diğerlerine ise topraklarının artırılmasını vaat ederken, hepsinden ellerinden gelen her yolla amaçlarını gerçekleştirmelerini istediler. Krala sadakatsiz bir şekilde itaat eden ve ona verdikleri yeminlerini bozan tüm taraftarları, Matilda ve Robert'ın yanına geldiler ve krala karşı bir birlik oluşturarak, büyük bir şiddetle her yerde ona karşı ayaklandılar (GS, 1886, 367). Bu çağrılara anında yanıt verip, hayatları boyunca Matilda'ya sadık kalacak olan iki kişi vardı. Bunlar, Gloucesterlı Miles (Milo of Gloucester ö. 1143) ve Brian fitz-Count (Brian of Wallingford ö. ?) idi. Her ikisinin de Kont Robert ile bağlantıları vardı, ancak ikisi de muhtemelen konumlarını Matilda'ya olan sadakatlerinden alıyordu (Chibnall, 1991). Brian, I. Henry'nin desteğiyle Wallingfordlu Matilda ile evlenmiş ve servet sahibi olmuştur. İmparatoriçe Matilda'nın birçok destekçisi gibi Galler'de çıkarları vardı, Abergavenny lorduydu ve Berkshire'da Wallingford kalesini elinde tutuyordu. Brian'ın Matilda'ya karşı duygularının sadık bir tebaanın ötesine geçtiğine dair bazı ipuçları vardı, fakat bunun kurgusal bir dedikodu olduğu düşünülmektedir (Keats-Rohan K. S., 1989). Brian fitz-Count'ın Oxford yakınlarındaki Wallingford Kalesi iç savaş boyunca Stephen'in etinde bir diken haline gelecekti (Keats-Rohan K. , 2016).

Matilda'ya destek veren ve bu desteği iç savaş boyunca sürdüren bir diğer isim Gloucesterlı Miles'ti. Miles'in motivasyonu biraz belirsizdir. Aslında Stephen'in safında kalması beklenebilirdi; fakat diğerleri gibi o da yükselişini eski kral I. Henry'ye borçluydu. Bilindiği kadarıyla Stephen tahta çıktıktan sonra, Miles'a düşmanlık edecek herhangi bir girişimde bulunmamış, hatta bunun tam tersi geçerli olmuştur. Miles Stephen'dan çok şey öğrenmişti ve ona minnettar olmak için yeterli sebebi vardı. Babasının yaptığı gibi Gloucester şerifi olarak görev yapmaya devam etti. Gesta Stephani, Miles'in Kral Henry'nin çocuklarına sorgusuz sualsiz sadakat gösterdiğini yazmaktadır. Matilda İngiltere'ye geldikten sonra zamanının çoğunu Miles'in koruması altında Gloucester'da geçirmiştir (Davis, 2013).

Savaşın başlangıcında Matilda'nın desteği, sadece Gloucesterlı Robert, Gloucesterlı Miles ve Brian Fitz-Count oluşmuyordu. Bu üç adamdan ve onların takipçilerinden daha fazlası vardı. Stephen'a karşı kendi nedenleriyle isyan eden ve doğal olarak Matilda'nın yanında yer alacak başkaları ve kimi destekleyecekleri konusunda hala kararsız olan adamlar da vardı. Matilda'yı destekleyenlerin sayısı Stephen'a göre nispeten daha azdı ve başlıca mülkleri İngiltere'nin güney ve batısı ile ve Galler'de olan bir grup baronla sınırlıydı. Ancak bu baronlar askeri operasyonlar için coğrafi olarak kompakt bir grup oluşturma avantajına sahipti ve yetenekli askeri komutanlardı. Matilda en azından kendi tarafına çektiği erkeklerin kalitesi açısından şanslıydı (Bradbury, 2005). Matilda yanlısı baronlar buldukları bölgelerde isyana başlamış, Stephen yanlısı baronların toprak ve kalelerine saldırı ve yağma akınları düzenlemeye başlamıştı. Stephen 1139'un sonunu ve 1140 yılını birbirini ardına acil durumlara müdahale ederek ve krallığı baştanbaşa dolaşarak geçirmişti.

Taraflar belli olmuş, cephele kurulmuştu. Stephen, Matilda'nın gelişiyile sayısı artan isyan kalelerini kuşatmakla meşguldü. Robert ve Matilda yanlıları kalelerde isyan başlatıyor, Stephen yanlısı baronların kalelerine saldırıyor, Stephen ise bu kaleler arasında gidip geliyordu. Ortada bir iç savaş vardı fakat bu daha çok kaleler arası "kuşatma-direnme" halinde seyreden bir savaştı. Stephen'ın hepsine yetişmesi imkânsızdı. Gesta'nın yazarının dediği gibi Stephen'ın durumu "*Herkül'ün Hidra ile olan savaşı*" gibiydi (GS, 1886, 366). Bastırılan isyanın yerine yenisi başlıyor, bir kale kuşatıldığında bir başkasından isyan ya da saldırı haberi geliyordu. Fakat Stephen Angevin partisine üstünlük kuramadığı gibi, Angevinlerin de bu strateji ile Stephen'ı mağlup etmesi mümkün görünmüyordu. Bu durum 1141'de sürpriz bir şekilde değişti. 1140'ın sonlarına doğru Lincoln'de bir kriz patlak vermişti. Nispeten önemsiz bir olaydı. Chester Kontu Ranulf (ö. 1153), üvey kardeşi Roumare'li William'la (ö. ?) işbirliği yaparak hileyle Lincoln Kalesi'ne girmiş ve kısa sürede burayı ele geçirerek garnizonu kovmuştu. Stephen, yeni yerel rejimin getirdiği mali yükler altında ezildiklerini iddia eden kasaba halkının da kıskırtmasıyla kaleyi geri almak için harekete geçti. Aceleyle kuzeye gitti ve kuşatmaya başladı. 2 Şubat 1141'de, Candlemas Günü'nde ordusunu şehrin altındaki düşmanlarına karşı savaşa soktu (GS, 1886, 376). Kralın yüzbaşlarından biri ve Clare ailesinin bir üyesi olan Baldwin fitz-Gilbert (ö. 1141), Stephen'ın birliklerini toparladı. Savaşın başlamasından kısa bir süre sonra ibre hızla Stephen'ın aleyhine döndü. Güçleri geri çekildikçe, kral kendini kuşatılmış buldu ve cesurca savaşmasına rağmen sonunda yere serildi ve esir alındı. Kral için yenilgi bir felaketti; kent halkı içinse bir trajediydi. Lincoln ateşe verildi ve vatandaşları katledildi (Watkins, 2015).

Tamamen açmazda olan bir iç savaşta şaşırtıcı bir şekilde esir düşmeyi başarmıştı Stephen. Gesta'nın yazarına göre savaşması için olmazsa olmaz bir neden yoktu ve geri çekilebilecek zamanı da vardı. Baronlarının ve komutanlarının tavsiyesine de uymayı reddetmiş ve sonunda cesur fakat "sorumsuzca" esir düşmüştü. Bradbury'nin (2005) dediği gibi; "bu tür savaşlarda kaybetmemek, kazanmaktan daha önemlidir." Kralın esir düştüğü haberi bütün İngiltere'de şok etkisi yaratmıştı. Gloucesterlı Robert, Stephen'ı güneybatıya, önce Gloucester'a, sonra da Bristol'daki kalesinin sıkı güvenliğine götürdü. Stephen'ın mesh edilmiş bir kral olduğu gerçeği kolay kolay göz ardı edilemezdi ve Malmesburyli William, Robert'ın kralı yenilgiye uğratmış olsa da "tacın ihtişamına" gereken saygıyı gösterdiğini ifade ediyordu (Akt. Watkins, 2015). Huntingdonlu Henry, "*Tanrı'nın Kral Stephen hakkındaki hükmü bu şekilde infaz edildikten sonra, imparatoriçenin huzuruna çıkarıldı ve Bristol Kalesi'nde gözaltına alınmasına karar verdi*" diyerek not düşmüştü. Henry'ye göre Lincoln sadece askeri bir zafer ve siyasi bir dönüm noktası değil, aynı zamanda Stephen'ın yeminini bozarak tacı ele geçirmesi ve yönetimi sebebiyle takdiri ilahinin eseri idi (Huntingdon, 1879). 3 Şubat 1141'de İngiltere'nin Angevin partisinin eline geçtiği ve Matilda'nın hükümdar ve kraliçe olmasını hiçbir şeyin engelleyemeyeceği görülüyordu. "*Krallığın büyük kısmı bir anda kontese ve taraftarlarına boyun eğdi.*" (GS, 1886, 379).

3.1. İngilizleriz Leydisi Matilda

Kral Bristol'de gözaltında tutulurken, imparatoriçe için tahtı güvence altına almak kolay bir mesele gibi görünebilirdi, ancak zaferinin boyutu karşısında şaşkınlığa uğrayan imparatoriçe son derece dikkatli hareket

⁷ Hidra (Hydra), Yunan mitolojisine göre bedeninden ejderhalarla, zehirli yılanlar fıskıran bir canavar olan Typhon ile ejderha Ekhidna'nın kızı olan ve kesilen başının yerine yenisi çıkartabilen yaratıktır. Herkül'e karşı savaşmak üzere Evlilik Tanrıçası Hera tarafından beslenen canavar Herkül tarafından öldürülmüştür (Korkmaz, 2012).

etti. Cirencester'a gitmek üzere 17 Şubat'ta Gloucester'dan ayrıldı. Stephen'ın kardeşi, papalık elçisi ve Winchester piskoposu Bloislı Henry'nin desteğini kazanması tavsiye edildiğinden, onunla bir görüşme yapmak için 2 Mart'ta Winchester yakınlarındaki Wherwell'de bir araya geldiler ve resmi bir anlaşmaya vardılar; imparatoriçe piskoposa yemin ederek İngiltere'deki tüm önemli meselelerin, özellikle de piskoposluk ve manastırlara yapılacak atamaların onun iradesine göre kararlaştırılacağına ve kendisinin de onu resmen Leydi olarak Kilise'ye kabul edeceğine ve ona sonsuza dek sadık kalacağına söz verdi. Henry papalık elçisi olmasına rağmen, bu anlaşma esasen kişiseldi ve bütün Kilise'yi bağlamıyordu. Bunun anlamı, Henry'nin Winchester şehrini, içinde kraliyet tacının da bulunduğu kraliyet hazinesini de içerecek şekilde, onun kontrolüne teslim etmesi ve onu katedralinde bir kraliçenin sahip olması gereken tüm onurlarla kabul ederek kendi bağıllık değişimini kamuoyuna duyurmasıydı (Davis, 2013).

Piskopos Henry, Tanrı'nın "ölümlü kardeşi" Stephen hakkında bir hüküm verdiğini ve bu nedenle kendisinin "ölümsüz babasına" boyun eğmesi ve Matilda'nın taleplerini kabul etmesi gerektiğini açıkladı. Esir kral bile boyun eğmiş görünüyordu. Aralarında Canterbury Başpiskoposunun da bulunduğu büyük adamlar Matilda'nın oluruyla Bristol'e geldiler ve Stephen'a Matilda'nın tahtını tanıyacaklarını bildirdiler. Bununla birlikte, Winchester'daki ikinci bir toplantıda Matilda halka "*Domina Anglorum*" (İngiltere'nin Leydisi - Lady of England) olarak takdim edildi. Bu, taç giyip mesh edilmemiş fakat taç giymesi kesin olduğu için verilen bir unvandı (Spencer, 2020; Watkins, 2015). Ancak "İngilizlerin Leydisi", Matilda'nın temsil tarzının sadece bir bileşeni olarak kaldı. Tüzük ve yazılarında "*Imperatrix*" (İmparatoriçe) unvanı her zaman önce geldi. Matilda'nın, tebaalarından hiçbirinin onun kutsanmış bir imparatoriçe olduğunu, XII. yüzyıl Avrupa'sında herhangi bir kadının isteyebileceği en yüksek statü olduğunu unutmamasını sağlamak istediği kesin gibi görünüyor (Beem, 2009).

Stephen'ın esir düşmesine ve Winchesterlı Henry'nin Matilda'ya olan desteğine rağmen halen direnen bazı baronlar vardı. Matilda öncelikle bazı kan davalarını çözmüş ve bazılarının mülklerini ellerinden almıştı. Matilda güçlendikçe İngiltere'de Stephen'ın öz kardeşi Henry'den, Londra Kulesini elinde tutan Geoffrey de Mandeville'e kadar herkes ona katılmak ve onunla uzlaşmak için acele ediyordu. İlk başta aralarında Kont Waleran ile Surrey ve Northampton Kontlarının da bulunduğu bir grup baron kralcı kampta kaldı fakat bu uzun sürmedi (Bradbury, 2005). Matilda'nın giderek daha fazla destek görmesi üzerine Gesta'nın yazarı; "*bazıları için bu bir bayram vesilesiydi ve yeni bir günün doğuşu gibi görünüyordu, çünkü böylece çekişme ve savaşa bir son verilebileceğini umuyorlardı.*" (GS, 1886, 379).

Winchester'daki konseyden sonra yapılan ayarlamalarla İmparatoriçe Matilda Londra'ya gitti. Londralılar daha önce Winchester'daki konseye bir heyet göndererek, Stephen'a bağlı olduklarını ve esir kralın serbest bırakılmasını talep etmişler fakat bu reddedilmişti. Londra'ya kabul edildiğinde yaptığı eylemlerden biri de vergi talep etmektir. Matilda, Stephen'ın Londra'ya komün statüsü verilmesi için vatandaşların isteklerine boyun eğme diplomasisini reddetti ve Londra'nın merkezi kontrole geri dönmesini istedi. Ancak bu durum Londralıların hassasiyetlerini ve "ceplerini" üzdü. Muhtemelen asıl mesele vergiden ziyade verginin nasıl toplanacağı sorusuydu. Bir komün kendi vergi tahsilatını kendisi kontrol ederdi. Worcesterlı Florence, Matilda'nın Londra'yla ilgili olarak babasının kanunlarına dönmekte ısrar ettiğini belirtmektedir (Worcester, 1854, 370). Bu da neredeyse kesin olarak Stephen'ın verdiği komün statüsünün iptal edileceğini anlamına gelmekteydi. Gesta Stephani, Matilda'nın Londralılar karşı tutumunu: "*En zengin adamları çağırttı ve onlardan alçakgönüllü bir nezaketle değil, otoriter bir sesle büyük miktarda para talep etti*" (GS, 1886, 382) sözleriyle anlatır. Vergi talebiyle karşı karşıya kalan herkes gibi Londralılar da savaş masrafları ve mevcut kıtlık tehdidiyle mücadele etmek adına çeşitli önlemler almak zorunda kaldıkları için yoksulluklarını öne sürüyorlardı. Daha sonra, barış etkili olduğunda ve refaha kavuştuklarında, refahlarıyla orantılı olarak ödeme yapabileceklerine söz verdiler. Bunun üzerine imparatoriçe, "*sert bir bakışla, alnı kırış kırış olmuş, yüzündeki kadın nezaketinin tüm izleri silinmiş bir halde, öfkeden kudurmuş gibi parladı*" ve onlara, Stephen'a büyük vergiler ödediklerini ve kendisine karşı ona yardım ettiklerini, bu yüzden tam ödeme talep etmesinin ve taleplerini bir kuruş bile azaltmamasının adil olduğunu haykırdı: "*Vatandaşlar istediklerini alamadan kasvetli bir şekilde evlerine gittiler.*" (GS, 1886, 383).

İmparatoriçe Matilda taç giyip, tahta çıkmayı beklerken, Stephen'ın karısı olan Kraliçe Matilda, kocasının davasına ve artık ergenlik çağına girmekte olan oğlu Eustace'ın ardıllık iddiasına bağlı kalmaya

devam etti. Eustace'ın tahtın nihai varisi olması kraliçenin en büyük umudu olmalıydı (Tanner, 2002). Gesta'ya göre kraliçe, İmparatoriçeye elçiler göndermişti:

“Bu noktada, net bir anlayışa ve erkeksi bir kararlılığa sahip bir kadın olan kraliçe, kocasının iğrenç bir zindandan kurtarılması ve oğlunun babasının vasiyeti altındaki mirasının geri verilmesi için kontese [İmparatoriçe Matilda'ya] haberciler gönderdi. Ancak ne kendisi ne de elçileri isteklerinde başarılı olamadılar. [Dileklerine] acımasız ve utanç verici küfürlerle cevap verildiğinde, kraliçe dualarıyla elde edemediği şeyi silahla elde etmeye karar verdi.” (GS, 1886, 383).

Kraliçe Matilda, Stephen'ı desteklemeleri için Londralılara baskı yaptı ve Ypresli William'ın komuta ettiği kuvvetleri Londra'nın dış mahallelerine konuşlandırdı. Londralılar zaten krala sadık kalmıştı ve Stephen'ın kraliçesi tarafından ikna edilmeye hazır dılar (Watkins, 2015). Burada tuhaf olan Gesta'nın yazarının her iki Matilda'nın üslupları hakkındaki yorumunda tutarsızlıktır. Kraliçe Matilda'dan bahsederken *“erkeksi bir kararlılığa”* sahip olmasını bir övgü ifadesi olarak kullanan anonim yazar, İmparatoriçe Matilda'nın tavırlarını *“nazik bir cinse [kadına] yakışan mütevazı yürüyüş ve duruş”*tan yoksun olmakla eleştiriyordu.

Gesta Stephani'nin tarafı olduğuna şüphe yoktur. Ancak bu ve diğer kibir suçlamaları Matilda'nın 1141'de kendini tam olarak kabul ettirme çabalarını engellemiş olabilir. Kaynaklarda Matilda'nın Stephen'ı destekleyen lortları, bağlılıklarını sunmaya gelmelerine rağmen nezaketsizce karşıladığı ve bunun bu adamların bir kez daha Stephen'a dönmelerine neden olmuş olabileceği belirtilmektedir. Daha da kötüsü, görünüşe göre Matilda en sadık destekçilerine karşı bile gururlu ve küçümseyici bir tavır sergilemeye başlamıştı. Gesta Stephani'de Matilda, en büyük destekçileri olan İskoçya Kralı David, Gloucesterlı Robert ya da Winchester Piskoposu içeri girdiğinde bile oturmaya devam etmekte ısrar etmiş ve onlardan huzurunda diz çökmelerini istemiştir:

“Kibirli bir cevapla onları reddederek ve sözlerine kulak vermeyi reddederek onları defalarca aşağılayarak gönderdi ve artık onlara söz verdiği ve yapması gerektiği gibi onların tavsiyelerine güvenmiyor, her şeyi kendi uygun gördüğü şekilde ve keyfi bir iradeye göre düzenliyordu.” (Akt. Norton, 2009).

Erkek hükümdarlardaki otoriter yönetim, bir noktaya kadar gücü temsil ettiği için mazur görülebilir, hatta adaleti sağlama noktasında destek bile görebiliyordu. Fakat Matilda'nın bir hükümdar gibi davranmaya çalışması, hem kadınsı olmayan hem de dayanılmaz derecede kibirli bir davranış olarak görülmüştür. Matilda'nın bir hükümdar olarak otoritesini ortaya koymaya yönelik anlaşılabilir girişimleri, bu nedenle çağdaşlarının gözünde *“hükümdarlığını”* kabul edilemez kılmıştı. Kibir suçlamaları, İngiltere'de kazandığı her şeyi nihai olarak kaybetmesine yol açtı (Norton, 2009). Yine de tüm eleştirilere rağmen, Matilda'nın eylemlerinin kendi iç mantığı vardı; çünkü babasının yönetimini karakterize eden *“haşin/sert sevgi”* türünü yeniden oluşturuyordu. Elbette, Matilda'nın konumu sağlamlaşmamışken bu kadar sert olması bir riskti. Henry'nin katı yönetimi, iktidarının ilk haftaları ve aylarının değil, olgun krallığının bir özelliğiydi. Matilda bir kadın olarak, bir kocanın vekili olarak değil, kendi başına hüküm sürmenin bir yolunu bulmalıydı. Watkins'e göre eğer sert olmazsa o zaman zayıf, Anjoulu Geoffrey'nin iradesine boyun eğebilecek bir kadın olarak görülebilirdi. Matilda bu tavrı ile yumuşaklık ve esneklik eleştirilerinden sıyrılabilmeyi fakat kibirli, cimri, dik başlı ve keyfi davranma eleştirilerinden kurtulamadı (Watkins, 2015).

Her ne kadar genel eğilim, İmparatoriçe Matilda'nın Stephen'ı esir almasına rağmen tacı giyememiş olmasını, kibirli ve erkeksi tavırlarına bağlama yönünde olsa da, bu tam olarak doğru kabul edilemez. Matilda'nın davranışlarının tahtı ele geçiremeden kaybetmesinde payı vardır ama tüm neden bu değildir. Matilda Kilise'yi Henry sayesinde kazansa bile sivil soyluların tümünü kazanamadığı gibi, Londralılara karşı tutumu onların desteğinden yoksun kalmasına sebep olmuştu. Hatırlanacağı üzere Stephen'ın ticareti öne alan diplomatik yaklaşımı, Londralıların saygısını ve bağlılığını kazanmasını sağlamıştı. Matilda ise en gerekli olduğu anda diplomasinin önemini fark edememişti. Matilda, otoriter olmak isterken kibrine yenik düşmüştü. Hexhamlı John'un dediği gibi, *“Tanrı kibirliyi hüsrana uğrattı ve alçak gönüllülere lütfu bulundu.”* (Hexham, 1856, s. 18-19). Bu lütfun meyveleri 24 Haziran 1141 gecesi, taç giyme töreninin arifesinde Westminster'da olgunlaştı. Sarayda masalar çoktan düzülüyordu ve Matilda bir ziyafet için hazır dı, Fakat Londralıların başka planları vardı. Stephen'a sadık olan, Kraliçe Matilda ve ücretli askerlerin komutanı Ypresli William'ın baskısı altında kalan ve Angevinler tarafından para için sıkıştırılan Londralılar,

“vızıldayan arılar gibi” Matilda ve yandaşlarının üzerlerine yürüdüler. Matilda ile maiyeti kargaşa içinde dışarı atıldı (Watkins, 2015; Bradbury, 2005).

3.2. Winchester Bozgunu ve Stephen'ın Serbest Kalması

Londra'dan kovulan imparatoriçe Oxford'a çekilerek burada yeniden toparlandı ve ardından Temmuz ayında Winchester'a doğru yola çıktı. Piskopos Henry, imparatoriçe ile anlaşmazlığa düştükten ve Stephen'ın kraliçesiyle görüşükten sonra kardeşinin safına dönmüştü. İmparatoriçe Matilda, aralarında Gloucesterlı Robert ve İskoçyalı David'in de bulunduğu bir grupla Winchester'a geldiğinde, piskoposun kalesini ona karşı güçlendirdiğini gördü. Henry, İngiltere'nin her köşesinden kralın partisinin baronlarını çağırması ve ayrıca büyük masraflar karşılığında ücretli askerler de getirtmişti. Yılın başlarında Lincoln'de yaşanan olaylar şimdi tersine dönmüştü. Stephen'ın kraliçesi Matilda, kendi tarafına çektiği büyük bir baron olan Geoffrey de Mandeville'in (ö. 1144) kaynaklarıyla güçlenmiş olarak şehre saldırdı. Kale ile Stephen'ın kraliçesi arasında sıkışıp kalan imparatoriçenin birlikleri, etraflarını saran üstün kuvvetlerle karşı karşıya kaldı. İmparatoriçe kuşatmayı yarak kaçtı. Matilda at üstünde kaçarken cesareti ve gücü tükenince “bir ceset gibi” atına bağlanarak kaçmayı başardı (GS, 1886, 389-390). Aralarında İskoçyalı David'in de bulunduğu yanındakiler de Matilda'yı takip ederek kaçmaya başladılar. Geri çekilmenin kontrolünü sağlamaya çalışan Gloucesterlı Robert daha az şanslıydı (Watkins, 2015). Kraliyet güçlerinin Matilda'yı takip etmesini engellemek için kasıtlı olarak onların arkasında kaldı. Winchester'dan Salisbury'ye giderken Stockbridge'de düşmanla çatışmaya girdi. Ypresli William'ın komutası altındaki kraliyet yanlıları tarafından kuşatıldığında dönüp savaşmak zorunda kalmıştı. Robert cesurca savaştı, ancak Surrey Kontu Warenne William'ın paralı askerleri tarafından yakalandı ve Ypresli William'ın koruması altında Rochester Kalesi'ne hapsedilmek üzere geri gönderildi (Bradbury, 2005; Spencer, 2020).

Lincoln Savaşı Stephen için neyse Winchester Bozgunu, Matilda için o denli büyük bir felaketti. Kraliçe olmak için gösterdiği tüm çabalar, gerekli desteği sağlamak için yaptığı tüm girişimler boşa çıkmıştı. Takip eden aylar boyunca, Gloucesterlı Robert'in desteği olmadan davasının umutsuz olduğu, kendisi ve Angevin partisi tarafından anlaşılmişti. Robert, imparatoriçenin hırslarının o kadar merkezindeydi ki, imparatoriçe onsuz savaşmayı umut edemezdi. Stephen yanlıları Kont Robert'ı bağlılığını değiştirmesi için ikna etmeye çalıştılar ve ona kralın altında güçlü bir pozisyon teklif ettiler; fakat Robert'in bu teklifleri reddetmesi, takastan başka bir çıkış yolu olmadığı anlamına geliyordu. Sonunda imparatoriçe daha fazla direnemedi ve Ekim 1141 Winchester Antlaşması ile esirlerin karşılıklı takas edilmesini kabul etti: Kral Stephen'a karşılık Gloucester Kontu Robert. 1141 yılının Azizler Günü'nde⁸ (All Saints' Day), kral büyük sevinç gösterileriyle serbest bırakıldı. Stephen iki gün sonra Winchester'a ulaştı ve Kont Robert serbest bırakıldı (Bradbury, 2005).

Tüm beklentilerin aksine ve dokuz aylık esaretin ardından Stephen başkentine yeniden girdi. Matilda önemli ölçüde güç kaybetmişti. Kısa süren hükümdarlığına yönelik eleştiriler ne kadar sert olursa olsun, tacı giymesine ramak kalmıştı. Bu yüzden Londra ve ardından Winchester'daki yenilgilerin yarattığı hayal kırıklığı sarsıcı olmuş olmalıydı. Stephen'ın yıldızı yeniden yükseliyordu. Aralık ayında bir Kilise konseyi toplandı. Stephen'ın taht hakkı iade edildi ve Matilda hariç tüm düşmanları aforoz edildi. Noel'de Canterbury Katedrali'nde Stephen ve Boulognelu Matilda bir kez daha taç giydiler (Spencer, 2020). Stephen yeniden taç giymişti fakat hala değişen güç dengeleriyle mücadele etmek zorundaydı. En önemlisi, Normandiya'da Anjoulu Geoffrey büyük topraklar ele geçirmişti.

3.3. Oxford Kuşatması ve Matilda'nın Kaçışı

Stephen'ın özgürlüğüne kavuşmasının üzerinden sekiz aydan fazla bir süre geçmesine rağmen ve Matilda ve Robert halen önemli birer tehdit iken kararlı adımlar atmamıştı. Noel'de saray divanını Canterbury'de topladı (Gervase, s. 527). Burada Ypresli William ve Kentli vasallarını taltif etmişti. Stephen, perhiz biter bitmez büyük bir orduyla kuzeye doğru yürüdü. Niyeti krallığı eski saygınlığına ve bütünlüğüne kavuşturmak ve Lincoln şehrini ve kalesini geri alarak mağlubiyetinin son izlerini de silmekti; fakat

⁸ Azizler Günü, Tüm Azizler Günü olarak da bilinen bir Katolik Kilisesi yortusudur. Kasım ayının ilk günü kutlanır. Bilinen ve bilinmeyen tüm azizleri onurlandırmak ve inananların yıl boyunca azizlerin bayramlarını kutlamalarındaki eksiklikleri gidermek için tesis edilmiştir (Mershman, 1907b).

Northampton'da ciddi bir hastalığa yakalandı ve bunun sonucunda Mayıs ayının tamamı ve Haziran ayının ilk kısmı boyunca hareketsiz kaldı (Creighton & Wright, 2016).

İmparatoriçe'nin destekçileri için kralın hastalık haberi bir lütf gibi geldi. Winchester bozgunundan beri moralleri son derece düşüktü. Tam bir yenilgiden kurtulmanın tek yolunun Anjoulu Geoffrey'den önemli bir yardım almak olduğunu fark ederek, karısının yardımına koşması için Geoffrey'ye elçiler gönderdiler. Ancak elçiler Mart ayında İngiltere'den ayrılmış olmalarına rağmen Normandiya'da alıkonuldular ve üç ay boyunca geri dönmediler. Bekleme süresi boyunca imparatoriçenin taraftarları kralın öldüğü ya da ölmek üzere olduğu söylentileriyle kendilerini cesaretlendirmişlerdi; fakat muhtemelen elçilerin geri dönüp Geoffrey'nin cevabını Haziran'da ilettiklerinde kralın çoktan iyileşmiş olduğunu bilmiyorlardı. Geoffrey yardım göndermediği gibi yardım talep edenler içinde sağduyusuna, sadakatine ve yüksek fikirliliğine güvendiği tek kişi olan Gloucesterlı Robert'ın yanına gelmesi halinde yardım edebileceğini, Robert yerine bir başkasının gelmesinin sadece zaman kaybı olacağını söylemişti. Gerçek şu ki, Geoffrey'nin İngiltere'ye geçmeye niyeti yoktu ve ordusuna saygın bir Norman görünümü vermek ve Batı Normandiya baronlarının kendisine teslim olmasını kolaylaştırmak için Robert'ın varlığına ihtiyaç duyuyordu. İmparatoriçe ve danışmanları bunun farkında değildi. Robert'ı gitmeye zorladılar ve Stephen'ın hastalığından kurtulduğu ve kendilerine saldırmaya hazır olduğu anda kendilerini lidersiz bıraktılar (Davis, 2013).

Stephen'ın bu fırsatı değerlendirmek istediği açıktı. Robert'ın henüz yelken açtığı liman olan Wareham'a yürüdü, burayı ele geçirdi ve geri dönmesini engellemek için kaleye bir garnizon yerleştirdi (Creighton ve Wright, 2016). Sonra dikkatini Oxford'da olan imparatoriçeye çevirdi. Robert onu, yanında kalmaya yemin etmiş olan tüm soylularla birlikte orada bırakmıştı ama onlar imparatoriçenin güvenliğinden çok kendi miraslarının güvenliği için endişeliydiler ve pek çoğu Oxford'dan ayrılmıştı. Stephen, Wareham'ı ele geçirdikten sonra, Sherborne ve Bath üzerinden kuzeybatıya doğru yürümüş, Cirencester'i ele geçirmiş, kasabayı yakmış ve Gloucestershire ve Wiltshire'da telaş yaratmıştı. Stephen kararlıydı ve Cirencester'i elinde tutma girişiminde bulunmadan doğuya döndü ve hızla Oxford üzerine yürüdü. Bampton ve Radcot'taki küçük kaleleri ele geçirerek Thames Nehri'nin güney yakasına geçmeyi ve Matilda hazırlıksızken Oxford'a ulaşmayı başardı. 16 Eylül'de şehri ele geçirdi ve imparatoriçeyi kalede kuşattı. İmparatoriçenin destekçileri aceleyle geri dönüp şehrin dışında savaşmayı teklif ettiler ama Stephen Lincoln'de dersini almıştı ve kuşatmaya kararlılıkla devam etti. Görünüşe göre imparatoriçe için kaçış yoktu (Spencer, 2020; Davis, 2013).

Haber Normandiya'daki Robert'a ulaştığında, Oxford'u terk eden kodamanlara ve Normandiya'daki varlığından yararlanan ve İngiltere'deki karısına katılmamak için sürekli bahaneler uyduran Geoffrey'e öfkelenildi. Robert on tane Norman kalesini ele geçirmesine yardım ettiğinde bile Normandiya'yı terk etmemek için hâlâ bahaneler buluyordu ve karısının tehlikede olduğunu duyunca, dokuz yaşındaki oğlu Henry'nin İngiltere'ye dönüş yolculuğunda Robert'a eşlik etmesine izin vermeyi yeterli gördü (Norton, 2009). Bir çıkarma yapmak zorunda kalacağını bilen Robert, 52 gemi ve 300'den fazla şövalyeden oluşan bir kuvvetle yola çıktı. Wareham'a doğru cesurca ilerledi, limanı ve şehri ele geçirdi ve Stephen'ın dikkatini dağıtmak umuduyla kaleyi şiddetle kuşattı; ancak Stephen 1139 ve 1140'taki hatalarını tekrarlamadı ve Wareham'ı kurtarmak için Oxford kuşatmasını kaldırmadı (Creighton ve Wright, 2016). Fakat Aralık ayının başlarında İmparatoriçe kuşatma altındaki Oxford'dan kaçmayı başarmıştı. Kış ayları idi ve yerde kar vardı. Bu yüzden Matilda ve ona eşlik eden dört şövalye beyaz pelerinlerle kamufler oldular; donmuş nehri yürüyerek geçtiler ve Wallingford'a doğru yol aldılar (Spencer, 2020). Stephen tek bir darbeyle savaş kazanma fırsatını açıkça kaybetmişti.

4. Sonuç

Oxford kuşatmasından da kurtulmayı başaran Matilda taht iddiasını oğlu üzerinden kendi nesline aktarmanın zamanının geldiğine karar vermiş görünüyordu. 1148'de İngiltere'den son kez ayrıldı ve hayatının geri kalanında kalacağı Normandiya'ya gitti. İmparatoriçe Matilda, İngiltere'nin ilk yönetici kraliçesi olabilirdi. Bu onun hayatını adadığı sebepti. Birkaç aylık kısa iktidarı dışında, başarısız olduğu kesindi. Matilda İngiltere tacını talep ederek, kendini erkeklerin dünyasına attı ve kadınlardan çok farklı standartların beklendiğini zor yollardan öğrendi. I. Henry'nin tüm çabalarına ve Henry'nin ölümünden

sonra başlayan iç savaşa rağmen Matilda'nın İngiltere tahtını alamamasının nedenlerine bakacak olursak öncelikle Henry'nin damat olarak Anjoulu Geoffrey seçiminin hatalı olduğunu görebiliriz. Diplomatik açıdan Henry doğru bir hamle yapmışsa da, Henry'nin beklenenden erken ölümü İngiltere ve Normandiya'daki soyluların eş durumundan dolayı Matilda'yı desteklemekten vazgeçmiş olmaları gayet anlaşılabilir bir durumdur. İkinci bir sebep olarak I. Henry'nin ölümünden sonra Matilda'nın tahtı ele geçirmek için hareket etmemiş olması gösterilebilir. Burada, Güneybatı Normandiya'daki kalelerden dolayı baba kızın arasının bozuk olması bir gerekçe olarak düşünülmüşse de sonuçta kendisine ve ilk çocuğa Henry'ye sadakat yeminleri edilen bir varis olarak Matilda'nın bunu bahane ederek harekete geçmemiş olması çok olası görünmüyor. Muhtemelen ikinci çocuğunun doğumu sıkıntılı geçen Matilda babasının ölümü sırasında üçüncü çocuğuna iki aylık hamile olduğu için zayıf bir durumdaydı ve bu durum hızlı hareket etmesini engellemişti.

Matilda'nın ilk zamanda tahtı ele geçirme konusundaki başarısızlığı Stephen'ın başarısı anlamına geliyordu. Henry'nin ölümünün ardından hemen hareket etmesi, İngiltere'de kardeşi Winchester Piskoposu Henry sayesinde doğru kişileri kendi safına çekmesi, Londra ve Winchester'da diplomatik hamlelerle kentlilerin desteğini kazanması Stephen'ın elini güçlendirmişti. Bunların yanı sıra Blois ailesinin Cluny Tarikatı ile olan bağları üzerinden Papalık kurumunun desteğini alması da Matilda'nın yaptığı itiraz başvurularının kolayca reddedilmesine sebep olmuştu. Anlaşılan o ki, Matilda bu tür bağlantıları kurmak konusunda mahir olmadığı gibi kendisini destekleyenler arasında da Kilise üzerinde etki oluşturabilecek isimler bulunmuyordu. Yine de tüm bunlara rağmen Matilda iç savaş sırasında Stephen'a nazaran askeri konuda daha yetenekli isimlerle beraberdi ve neticede Stephen'ı esir almayı başarmıştı. Lincoln Savaşı'ndan sonra Matilda'nın tam bir taç giyme töreniyle İngiltere kraliçesi olmasına neredeyse kesin gözle bakılırken Londra ve Winchester'daki soyluların desteğini hafife alarak Stephen'ı desteklemiş olmalarından dolayı onları cezalandırmaya kalkması, henüz resmi taç töreni yapılmadan aşırı otoriter ve nerdeyse saygısızca bir üslupla davranış sergilemesi önce Londra'dan kovulmasına, akabinde Winchester bozgunu ile Gloucesterlı Robert'ın esir düşmesine sebep olmuştu. Bu esaret Stephen'ın özgürlüğü ile giderilse de önemli ölçüde güç kaybeden Matilda'nın Geoffrey'den de beklediği askeri desteği alamaması nedeniyle tahtı "güç yoluyla" ele geçirememesine sebep olmuştu.

Matilda'nın sırf kadın olduğu için tahta çıkmadığı yönündeki iddialar Henry'nin ölümünü takip eden ilk zamanlar için bir dereceye kadar geçerli olsa da özellikle anarşi sürecinde Matilda'nın cinsiyetinden ziyade askeri ve politik manevralarının ve üslubunun payının daha fazla olduğu görülmektedir. Matilda, sert, gururlu ve kadınsı olmayan bir kraliçe olarak hatırlanır ve Matilda'nın "kısa süreli saltanatı" dört yüz yıldan fazla bir süre kadınların devlet yönetmeye uygun olmadığını kanıtı olarak kullanılmıştır. Çağdaşları, Matilda'nın tacı talep etmeye çalışırken, salt bir kraliçe değil, saltanat kraliçesi olduğu için kendi egemenliğini savunmaya çalıştığını ve böyle bir rolün bir kralın özelliklerini gerektirdiğini anlayamadılar. Sert, gururlu ve otoriter olmak bir kralda hayranlık duyulan özelliklerdi ama bir kadın olarak bunlar Matilda'ya sadece eleştiri getirmişti.

5. Extended Abstract

In November 1120, the White Ship encountered a tragic fate, succumbing to a catastrophic incident during its voyage across the English Channel from Barfleur on the Normandy coast. This incident stands out as one of the most significant shipwrecks in English history, resulting in the loss of nearly all passengers and crew. Among the passengers, mostly nobles of England and Normandy, was William Atheling, the rightful heir to the throne of England, recognized by King Louis VI of France as the heir to the Duchy of Normandy. William was the only legitimate son of Henry I, King of England and Duke of Normandy. Although Henry had more than twenty illegitimate children, his only legitimate child other than William was Matilda, who was married to the Holy Roman-German Emperor Heinrich V. William Clito, son of his older brother Robert Curthose, whom he had held in captivity since 1106, threatened the throne of both Normandy and England. Moreover, Henry had lost his wife, Queen Edith-Matilda, two years before the crash of the White Ship and had not remarried.

Subsequently, Henry found himself in a dire situation for a medieval European monarch, lacking a designated heir to succeed him to the throne and lands. More than fifty years after the Battle of Hastings

in 1066, the Normans ruling England had failed to establish an effective succession system. Henry I suffered from this lack of system. Seeking a resolution, Henry entered into a remarriage, yet the constraints of advancing age precluded the possibility of progeny. Five years post the White Ship tragedy, the demise of Heinrich V and Matilda's widowhood prompted King Henry of England to contemplate the unprecedented measure of designating his daughter as the rightful heir to the English throne. Henry compelled the Anglo-Norman nobility, on three distinct occasions, to pledge allegiance to his daughter's rightful ascension. Matilda, widowed by Heinrich's death, was still a young woman. Henry wanted to secure the future of the throne of England by marrying Matilda off to a suitable candidate and having grandchildren. Henry's chosen son-in-law was Geoffrey Plantagenet, heir to the Count of Anjou, a historic enemy of Normandy. Although the Norman nobles did not like it, Henry was an authoritarian ruler and it was not easy to oppose him. Matilda married Geoffrey and had three sons, two before Henry's death and one after. After Henry's death in 1135, things did not go as he had planned and his daughter Matilda was succeeded by his nephew Stephen, whom he had raised at his own court.

Subsequent to Stephen's ascension to the throne, Matilda arrived in England with the support of her half-brother Robert of Gloucester, following rejection of her appeals to the Papacy. Matilda's arrival precipitated a period of civil war, referred to as the Anarchy, marked by revolts by pro-Matilda barons. Stephen's reign was largely characterized by efforts to suppress these uprisings. During the Civil War, Matilda succeeded in capturing Stephen and assumed the title of "Lady of the English" at Winchester. However, her success proved ephemeral, as Matilda was compelled to release Stephen following the capture of Robert of Gloucester at the Battle of Winchester. Subsequent to her defeat, Matilda sought refuge in Oxford, where her stay was brief, ultimately departing England in 1148, never to return. Despite being the legal heir and briefly capturing Stephen, Matilda did not ascend to the position of Queen of England. This study endeavors to examine the reasons behind Matilda's inability to attain the queenship, focusing on her personal conduct and political stance during the Civil War, drawing insights from contemporary sources. Contrary to explanations attributing Matilda's failure to her gender as heir apparent, this study centers on Matilda's individual actions and political demeanor during the Civil War.

Keywords: Henry I, Succession, Empress Matilda, Stephen of Blois, England, Normandy.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları Gökmen Günay GÖKBAYIR %50/ Sayime DURMAZ %50 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are Gökmen Günay GÖKBAYIR %50/ Sayime DURMAZ %50 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.

Kaynakça

- ASC. (1961). *The Anglo-Saxon Chronicle*. (D. Whitelock, Dü.) London: Eyre and Spottiswoode.
- Bartlett, R. (2020). *Blood Royal: Dynastic Politics in Medieval Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beem, C. (2009). Greater by Marriage: The Matrimonial Career of the Empress Matilda. C. Levin, & R. Bucholz (Dü) içinde, *Queens & Power in Medieval and Early Modern England* (s. 1-15). Lincoln; London: University of Nebraska Press.
- Bradbury, J. (1990). Geoffrey V of Anjou, Count and Knigh. C. Harper-Bill, & R. Harvey (Dü) içinde, *The Ideals and Practice of Medieval Knighthood* (Cilt III, s. 21-38). Woodbridge: Boydell Press.
- Bradbury, J. (2005). *Stephen and Matilda: The Civil War of 1139-1153*. Gloucestershire: The History Press.
- Canterbury, G. o. (1879-1880). *Opera* (Cilt 2). (W. Stubbs, Dü.) London: Rolls Series.
- Chibnall, M. (1991). *The Empress Matilda: Queen Consort, Queen Mother, and Lady of the English*. Cambridge: Blackwell.
- Creighton, O., & Wright, D. (2016). *The Anarchy: War and Status in 12th-Century Landscapes of Conflict*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Crouch, D. (2002). *The Normans: History of a Dynasty*. London: Hambledon Continuum.
- Davis, R. H. (2013). *King Stephen 1135-1154*. New York; London: Routledge.
- Gillingham, J. (1989). Love, Marriage and Politics in the Twelfth Century. *Forum for Modern Language Studies*, 25, 292-303.
- Gillingham, J. (2001). *The Angevin Empire*. London: Arnold.
- GND. (2003). *The Gesta Normannorum Ducum of William of Jumieges, Orderic Vitalis, and Robert of Torigny*. (E. M. Houts, Çev.) Oxford: Clarendon Press.
- Green, J. (1986). *The Government of England Under Henry I*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- GS. (1886). The Gesta Stephani Regis Anglorum. R. Howlett (Dü.) içinde, *Chronicles of the Reigns of Stephen, Henry II., and Richard I*. (Cilt III). London: Longman & CO.
- Hexham, J. o. (1856). The Chronicles of John and Richard of Hexham. J. Stevenson (Dü.) içinde, *The Church Historians of England* (Cilt IV). London: Seeleys.
- Hollister, C., & Keefe, T. (1973). The Making of the Angevin Empire. *Journal of British Studies*, XII, 1-25.
- Holweck, F. (1912). Pentecost (Whitsunday). *The Catholic Encyclopedia*, 15. New York: Robert Appleton Company.
- Huntingdon, H. o. (1879). *Historia Anglorum* (Cilt 74). (T. Arnold, Dü.) London: Rolls Series.
- Ingulf. (1854). The History of Ingulf. J. Stevenson (Dü.) içinde, *The Church Historians of England* (Cilt II). London: Seeleys.
- Johnson, C., & Cronne, H. (1968). *Regesta Regum Anglo-Normannorum*. Oxford: Clarendon Press.
- Keats-Rohan, K. (2016). Fortunes of War: Safe-Guarding Wallingford Castle and Honour 1135–60. P. Dalton, & D. Luscombe (Dü) içinde, *Rulership and Rebellion in the Anglo-Norman World, c.1066–c.1216, Essays in Honour of Professor Edmund King* (s. 125-149). London; New York: Routledge.
- Keats-Rohan, K. S. (1989). The Devolution of the Honour of Wallingford, 1066–1148. *Oxoniensia*, LIV, 311-318.
- Korkmaz, M. (2012). *Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Leyser, K. (1991). The Anglo-Norman Succession, 1120–1126. (M. Chibnall, Dü.) *Anglo-Norman Studies VIII: Proceedings of the Battle Conference 1990*.
- Mershman, F. (1907a). Advent. *The Catholic Encyclopedia*, 1. New York: Robert Appleton Company.
- Mershman, F. (1907b). All Saints' Day. *The Catholic Encyclopedia*, 1. New York: Robert Appleton Company.
- Norton, E. (2009). *She Wolves: The Notorious Queens of England*. Gloucestershire: The History Press.
- O'Callaghan, J. F. (1983). *A History of Medieval Spain*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Salisbury, J. o. (1956). *Historia Pontificalis*. (M. Chibnall, Dü.) Edinburgh.
- Soyadı, A. (2020, Temmuz). Çalışma Başlığı. *Selçuk İletişim*, 13(2), 1-12.

Spencer, C. (2020). *The White Ship: Conquest, Anarchy and the Wrecking of Henry I's Dream*. London: HarperCollins Publishers.

Tanner, H. (2002). Queenship: Office, Custom or Ad Hoc? The Case of Queen Matilda III of England (1135–52). B. Wheeler, & J. Parsons (Dü) içinde, *Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady*. New York; Hampshire: Palgrave Macmillan.

Thompson, K. (1994). William Talvas, Count of Ponthieu, and the Politics of the Anglo-Norman Realm. D. Bates, & A. Curry (Dü) içinde, *England and Normandy in the Middle Ages*. London; Rio Grande: The Hambledon Press.

Torigni, R. o. (1856). The Chronicles of Robert de Monte. J. Stevenson (Dü.) içinde, *The Church Historians of England*. London: Seeleys.

Vitalis, O. (1980). *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis* (Cilt VI). Oxford: Clarendon Press.

Watkins, C. (2015). *Stephen: The Reign of Anarchy*. London: Penguin Press.

Worcester, F. o. (1854). *The Chronicle of Florence of Worcester*. (T. Forrester, Çev.) London: Henry G. Bohn.

Worcester, J. o. (1995). *The Chronicle of John of Worcester*. (J. Bray, & P. MacGurk, Çev.) Oxford: Clarendon Press.